Timișoara, 1895. Anul II. Nr. 195. Sâmbătă în 2 (14) Septembre.

DREPTATEA

A[illegible]e lucru la amiadi.

Prețul 10 fl. pe an (pentru străinătate 37 frci.) — Numeri singuratici 5 cr. — Tacsa de inserțiuni: 1 cm.□1 cr., plus 30 cr. timbru.

[illegible]sabil: Adrian P. Deseanu.

Redacțiunea și Administrațiunea: Timișoara cetate trada Zápolya (Temesvár, Festung, Zápolyagasse,) Nr. 41 Telefon (linia de stat Viena, Budapesta Arad' Nr. 4.

Associațiunea.

III.

Timișoara, 14 Septembre n.

Pentru a încheiá articolii acestia despre curentul de vederi, ce s'au manifestat, după părerea mea, la ultima adunare generală a »Associațiunei« noastre, vreau sĕ mai relevez un singur moment

L'am lăsat mai pe urmă, fiind de o natură mai delicată. El ne conduce în domeniul acelei *cestiuni,* la care astădi încă nime nu poate vorbí fără sĕ nu atragă ura unora sau altora, fără ca sĕ nu fie espus chiar și persecuțiunilor, — și la care totuși *odată* va trebuí sĕ se vorbească foarte clar și necrutătoriu. Înțeleg cestiunea confesională.

Astădi, când încă în jurul nostru întâlnim oameni, cari nu se pot uní în *politică,* fiind-că nu-s una in confesiune, cari nu se pot suferí în vieața socială pentru deosebiri de domeniul conștienței religioase, când vedem interese mari periclitate prin certele a lor câte douĕ persoane, ce se deosebesc numai în confesiunea lor religioasă, — ne cade așa de bine sĕ constatăm un curent de *vederı largi* și în această cestiune.

Nu știu dacă e corect, dar' eu constat un atare moment în adunarea de la Blașiu.

Un domn preot-protopresbiter face în ședința I. a adunării generale o propunere, în sensul căreia »Associațiunea« ar fi sĕ iee în mâna sa cestiunea »*reunirei* confesionale« a românilor. Propunerea, în colisiune cu statutele, nu se admite la discusiune. Propunĕtoriul nici nu-și poate motivá propunerea, și deci nici nu se poate ști în ce direcțiune credeá el sĕ se facă »reunirea«. Cu toate acestea propunerea a fost întimpinată cu un rîs plin de ironie. Ironie — atâta tot.

Credeți, că ironicul rîs a fost la adresa ideei? O nu! Ea a fost la adresa propunĕtoriului. Ideia e cu mult mai mare, cu mult mai sfântă, de cât, ca ea sĕ provoace rîs. O avem cu toții în inimă și suflet, cei cari avem inimă și suflet, și ca un dor de idealuri ne urmărește, ca un pium desiderium ne suride. Cum am putè deci sĕ-i rîdem ironic în față?

Rîsul ironic erá destinat omului, care se credeá destul de mare, destul de înalt la suflet și la inimă, se credeá destul de agreat, ca de numele sĕu sĕ lege realisarea unui dor de secoli dorit, la care, cum foarte nimerit a dis președintele: »Nu *unul,* ci sute și mii de oameni, poate mai *mari* de cât noi au lucrat fără succes«.

Acestuia i-s'a dat risul sarcastic. Acest ris se păreá zimbetul de suverană ironie, pre care curentul vederilor largi îl arĕtá celui de vederi strîmte.

*

Nu știu dacă am observat bine, și observând dacă am redat bine observările mele. Nu știu dacă vederile acestea au substrat real, sau doar' avêndu-le în suflet și gând ele s'au aninat numai de niște fapte, ce li-se păreau asemenea lor. Eu vreau, ca ele sĕ fi fost provocate de fapte reale, și doresc, ca »Associațiunea« sĕ fie în viitoriu condusă totdeauna de vederi largi. Ea, conform misiunei ce i-s'a încredințat, sĕ fie locul de întrunire și întâlnire comună a tuturor românilor de bine, fără deosebire de vederi politice ori confesionale.

Scopul ei, *cultura românească,* e destul de înalt, ca toți sĕ-l privim de țintă comună, e destul de nobil, ca toți sĕ ne încăldim și lucrăm cu foc și însuflețire pentru ajungerea lui. Sĕ fie astfeliu și spiritul conducerei ei. Dacă ne întâlnim, ne cunoaștem, discutăm, și discutând ne și înțelegem. Fie »Associațiunea« locul de întâlnire a tuturor, ca toți sĕ ne cunoaștem. Căci,

De s'ar cunoaste toți Românii, *ar* fi *un* suflet și
o simțire;
În veci atuncia ar stá neamul, și ar pune lumea
în uimire.

— dice poetul Nenițeșcu, și bine dice.

Dr. E. D.

Francesii despre maghiari.

„Le Monde Économique“, o revistă săptĕmânală de „economie politică internațională“, ce apare în Paris sub conducerea profesorului de universitate Paul *Beauregard*, publică în ultimul sĕu numĕr un articol, în care se condamnă politica maghiarilor. Articolul: „Apropos de la politique française“ este semnat de Adolphe *Martin*.

Eată un pasagiu din el:

De altcum împĕratul mai bine de cât ori-cine altul cunoaște [illegible] și cu această ocasiune el are intențiunea de a schimbá succesiunea de tron. El va pune coroana pe capul unui prinț cu mult mai apt de cât cei doi eredi direcți de a pătrunde spiritul timpului modern și lipsele popoarelor. Presupunênd, că în adevĕr esistă projectul atribuit monarchului, atunci din partea lui se dovedește un curagiu particular și rar. Totodată voind Francisc Iosif a realisá acest project, ar vení în colisiune cu vederile Berlinului, ba chiar și cu ale St. Petersburgului și totodată ar atestá influința făcută asupra lui din vestul Europei. La toată întêmplarea, cu toate că imperiul austro ungar încă a întrat în tripla alianță, el nu va fi privit de francezi ca inimic.

Pentru Austria tripla-alianță e o armă pur defensivă, un scut. Pe când preocupațiunea cercurilor berlineze se pare, că e a cucerí, pe atunci Austria, — ale cărei interese din mai multe puncte sunt comune cu ale noastre — se ocupă cu păzirea intactă a independenței sale și de a întâi bunăstarea popoarelor sale. *Din nefericire*, maghiarii, în casul acesta se par a posede o noțiune foarte mărginită despre responsabilitatea ce le incumbe lor în această nisuință comună. *Ei compromit misiunea lor. Uitându-și de trecut ei își vind viitoriul. Ei sunt nedrepți.* Ei — cari până eri-alaltă-eri au fost apăsați, adi *joacă rolul de opresori*. Desconsiderând dreptul celor trei milioane de transilvĕneni, ei fac lucruri urîte. Fructele despotismului sunt totdeauna amare, și vĕtĕmând în cele mai scumpe interese ale lor pre aceia, de cari ei au lipsă, fac un servițiu rĕu propriei lor cause.

Mai nou.

Starea părintelui Lucaciu în temniță.

Primim următoarea știre:

Lugoșiu, 11 Septembre n. 1895. Adi s'a înmanuat apĕrătoriului părintelui *Lucaciu* decisiunea ministerială (nr. 37649/1895) la petițiunea prin care s'a cerut încetarea deținerei părintelui Lucaciu într'un despărțĕmênt separat. În înțelesul acestei decisiuni starea de până acuma a *încetat*, și pe viitoriu părintele Lucaciu numai în acel cas va fi silit a petrece singur, în despărțĕmênt separat, dacă nu ar mai fi altul nimenea deținut în închisoarea de stat.

Procesele „Dreptății“.

Se dice, că diua de pertractare în procesele noastre e *ficsată pe 7 Octobre.* Știre oficioasă n'avam.

Servițiul telefonic.

Budapesta, 14 Septembre.

Agrațiarea.

Diarele de aici și astădi se ocupă în primarticoli cu agrațiarea întemnitaților nostri politici.

„Neues Pester Journal“ aprobând procedura guvernului dice, că persecutarea „agitatorilor“ români s'a început numai atunci, când conducĕtorii mișcării naționale române s'au pus în legătură cu reacționarii din Austria pentru de a introduce federalismul. (?) Acuma, dice „N. P. J.“, pericolul acesta nu mai esistă. Guvernul și-a schimbat și el ținuta, mai ales după ce a vĕdut că congresul naționalităților a dat fiasco, la Bruxella Românii n'au putut căștigá nimic, și Francia încă s'a re'ntors de către ei, vedind apropierea României de tripla-alianță.

„Budapesti Hirlap“ pledează pentru agrațiarea *tuturor* întemnițaților, căci agrațiarea nu poate fí considerată ca un împrumut, ci ca un simplu dar. De altă parte prin acest act — dice „B. H.“ — s'ar căștigá simpatia măcar a unora dintrĕ români. Spre acest scop timpul cel mai acomodat este cel de acum.

„Egyetértés“ nu aproapă procedura guvernului și [illegible] lui [illegible], că nu ar cunoaște pe români, și că n'ar avè nici un feliu de program în cestiunea naționalităților.

„Nemzet“ dice în ultimul sĕu numĕr, că *toți* cei condamnați în procesul „Memorandului“ vor fí agrațiați; căci altcum pentru unii neagrațiarea ar apărè ca o agravare a pedepsei, ceea ce nu se poate motivá.

Regele Carol la Viena.

„N. Freie Presse“ aduce știrea, că regele *Carol* va merge la Viena.

Austro-Ungaria.

Procese fără sfîrșit. „Tribuna“ scrie: „Eri doi din amicii foii noastre au avut eară onoare de a dá față cu dl Gödri Sándor. Dl Liviu Albini a fost adecă învitat la judele de instrucție în calitate de *editor* responsabil al „Tribunei“, ear' dl Ioan *Ciontea* ca responsabil pentru redacție.

Li-s'a adus la cunoștință, că procurorul din Clușiu a intentat proces pentru adresa de felicitare către martiri — pe diua de 7 Maiu, — publicată în numĕrul de la 8 Maiu al „Tribunei.“

Adresa de felicitare a fost trimisă din partea Românilor sibieni.“

Procurorii se îngrijesc, așa se vede la porunca mai înaltă, ca după *agrațiare* temnițele sĕ nu rĕmână goale.

Pentru Miletici. În curênd veteranul luptătoriu sêrb va ajunge se împlinească 70 ani. Pentru diua aceasta Sêrbii pregătesc o mare colectă, din care sĕ plătească datoriile bĕtrânului luptătoriu și sĕ-i asigure o vieață tignită pentru dilele ultime ale vieții sale. Înregistrând aceasta știre foile ungurești se scandalisează, că și în *Seghedin* au început doi bravi comercianți sêrbi a colectá — D'apoi de ce nu-i bagă în temnițe, că aproape-s de ele?

Guvernul și autonomia bisericei sêrbești. În 8 a lunei curente s'a ținut la Carloviț un consiliu școlastic sub conducerea patriarchului Brankovics. Acolo au venit la desbatere — spun foile ungurești — lucruri interesante. Guvernul a ținut sĕ aibe o ingerință și mai mare asupra școalelor sêrbești. Actul acesta a fost respins și dat la o parte. De altă parte guvernul a *admoniat* pe patriarchul, de ce a permis unor bărbați eclesiastici sĕ participe la congresul naționalităților. În contra acestei ingerențe a guvernului încă s'a protestat, — și bine s'a făcut.

[illegible]ardi și Bánffy. Un colaborator de la [illegible] a cercetat pe nunțiul *Agliardi* în [illegible]a, și a avut convorbire cu el. Nunțiul i-a [illegible]clarat, că în Roma nici *o notă* n'a mers de [illegible]a ministeriul de esterne contra lui. *Rampolla* nu i-a amintit nici cu un cuvênt, că doar' guvernul austro-ungar i-ar fi cerut rechiămarea. Aceea încă nu-i adevĕrat, că întrĕ el și guvernul ungar s'ar fi făcut în timpul din urmă vr'o apropiere. Dar' poate sĕ vină după asta. Vorbirea de la Șimleu a lui *Bánffy* e un semn bun pentru nunțiul. „Misiunea mea, dice Agliardi, nu e sĕ cultiv rĕsboiul, ci pacea. Eu n'am venit sĕ politisez, ci sĕ țin neîntreruptă legătura dintrĕ s. scaun și credincioși. Și pe viitoriu tot așa voiu face.“

Străinătate.

Destăinuiri vechi. (S o f i a, 13 Septembre.) Diariul lui Caravelov publică o epistolă compromițĕtoare a ministrului ruso-fil *Velicicov* și dovedește, că actualii ministri ruso-fili detronaseră pe Alexandru Battenberg numai fiind-că Rusia nu-l voiá pe tronul Bulgariei.

Denunțări contra Sêrbiei. (S o f i a, 13 Septembre.) „Agența Balcanică“ atrage atențiunea la un articol al guvernamentului „Mir“, în care se indigitează la agitatorii și la propaganda macedoneană în străinătate, dicênd că *urmarea acestora e persecutarea poporațiunei bulgare*. „Mir“ se provoacă la un raport din „Zuame“, în sensul căruia un sêrb cu numele *Iskic* călĕtorește foarte des pe linia Uescüb-Sofia, unde *spionează și trimite scrisori compromițĕtoare adresate la persoane de distinsă posițiune.*

Cestiunea armeană. (C o n s t a n t i n o p o l, 13 Septembre.) Cele cinci puncte din programul de reforme acceptate de Poarta se refer la alegerea liberă a mudirului, la denumirea amploiaților afară de guvernorul suprem, la primirea tinerimei și oficerilor străini la gendarmerie, la înființarea poliției de câmp și la susținerea și supraveghiarea închisorilor. Propunerile din memorandul dto 11 Maiu, referitoare la afacerile financiale, justițiare și administrative, Poarta deci nu le-a acceptat. Afară de aceea concesiunile turcești nu consună întru toate cu propunerile. În privința aceasta deci trebue căutat un compromis. — Ambasadorul turcesc din Petersburg a raportat, că la curtea rusească au făcut bună impresiune concesiunile turcești. Tot-aceasta se așteaptă și de la Paris; e însĕ nesigură ținuta ce va luá-o cabinetul englez.

Escadra engleză în Dardanelle. (C o n s t a n t i n o p o l, 13 Septembre.) Escadra engleză mediterană, constătătoare din 14 vase de rĕsboiu, de câteva dile ancorează în Cavala. După putin repaus s'a oprit la Cheramoti în fața insulei Tasos, unde a însoțit'o și escadra a doua sub comanda admiralului Seymour. Astfeliu în acest port se ațin acum 24 vapoare de rĕsboiu, mai multe cuirassate și încrucișatori și vre-o câțiva torpilori, cari își fac esercițiile noaptea la lumină electrică.

Apropierea atât de mare a escadrei engleze de Dardanele a deprimat foarte mult cercurile politice de aici, cari se tem, că escadra engleză se pregătește pentru demonstrațiune, și aceasta cu atât mai mult, cu cât admiralul a primit din Londra îndrumări sigilate.

Rĕsbunarea împĕratului. (H a m b u r g, 13 Septembre.) *Hamburger Nachrichten*“ e informată din Berlin, că ideia decorărei Siegessale-i cu busturi de ale principilor și bărbaților de stat prusiani este abandonată. Prin aceasta decorare împĕratul voiá sĕ facă orașului Berlin un hatîr, dar' acum a reces de la ea drept rĕsbunare pentru-că representanța orașului Berlin denegase de a face lui Bismarck onoruri la iubileul de 80 ani ai etăței lui și a denegat și cele 300.000 marce necesare pentru edificarea bisericei ce va fi numită după numele împĕratului Vilhelm.

Corespondență.

Bania, 10 Septembre n.

*(O întimpinare.)**

Fiind subscrisul pe timpul feriilor dus cu familia la caminul părintesc în Orăștie și nimerindu-se ca chiar în diua de 16 August sĕ fiu în escursiune prin comunele din jur, n'am cetit nrul 173 al „Dreptăței“ prin urmare nici „Re[illegible]nea“ apărută în același numĕr contra articlulu[illegible] 149 dat despre esamenul meu și subscr[illegible] părinte în numele tuturor părinților fost[illegible]samen“, ci abia în 9 l. c. după reîntoa[illegible] meu, judele comunal de aici mĕ [illegible]clul „Reflectantului“, deci pentru [illegible]ei mele Te rog, dle redactor, binev[illegible]diu, a-mi dá și mie puțin loc [illegible]mai în interesul adevĕrului a [illegible]

Dle reflectante [illegible]cel articol, atâtea nea[illegible]e cinstea Dtale 'i este ușor [illegible] adevĕr e neadevĕr, dar' trebuia [illegible]tari sĕ documentezi cele afirmate, [illegible] cu cei trei feciori, cari au fost în școal[illegible] și nu și-au știut scrie numele, e prea proast[illegible]. Din esemplul acesta deduc cu siguritate, că invidia, acea hidră blăstĕmată, care face frate pe frate sĕ se ignoreze și care — durere — pe mulți din neamul nostru îi predomnește, te predomnește și pe Dta. Dtale, cetind acel articol, care cuprinde laude la adresa mea, momentan ți-s'a făcut rĕu. Par'că te vĕd cum te mistuiá dorul de rĕsbunare, și nici n'ai avut odihnă până ce n'ai incipat acele neadevĕruri și apoi fără de nici o remușcare le-ai dat publicității. Invidia te-a năbușit când te-ai apucat sĕ desminți asertiunile unui părinte, martor ocular, care de bucurie în nevinovăția sa a credut, că nu este alta resplată mai deamnă pentru zelul învĕțătoriului, de cât lăudându'l în diare. Dar' cum poți afirmá, că cele scrise de acel părinte prea onorabil, sunt neadevĕruri, când nici Dta, nici „Respectabilul“ (?) Dtale nici când în decursul anului nu mi-ați deschis ușa școalei și nici la esamen n'ați participat? Cum ai putut fi așa de cutezant, ca lamura comunei, care a participat la esamen, sĕ o faci mincinoasă, căci tot publicul present cu unanimitate mi-a esprimat cea mai călduroasă mulțămită? Faptă, nu palavre!

Curios, că despre resultatul esamenelor mele mai de multe-ori s'au scris favorabil prin diarele noastre, și abia acum te-ai trezit a reflectá despre toate în massă.

Dintrĕ toți românii străini aplicați în funcțiuni publice aici în „Valea Almajului“, numai cu timp de 18 ani am rĕmas neatacat prin diare, dar' eată-me acum și eu. Frumoasă ocupațiune ț-ai ales, dle reflectante.

Deducțiunea cu cei trei feciori așa de bine se nimerește la esamenele mele ca și „mazerea în diua de pasci“. Dacă ai avè bună-credință ai fi reflectat puțin la împregiurările școlare locale și de sigur nu te acățai de cei trei feciori.

Pentru informarea onorabilului public cetitoriu aflu de necesar sĕ amintesc, că nu numai trei feciori, dar' cam 184 copii rĕmân fără de carte mai în fie-care an din causa, că numĕrul copiilor obligați a cercetá școala cuotidiană e de 304. Dintrĕ acesti 304 în fie-care an merg la școală cam 120, cam destul pentru un învĕțătoriu... Se întêmplă, că din acesti 120 unii din diferite cause vin abia prin Decembre, când sunt departe cu începĕtorii, ear' prin Martie se lasă de școală. Firește, că întrĕ 120 școlari, unul, care a cercetat școala numai 2—3 luni, nu poate învĕțá atâta ca și după vre-o 7—9 ani sĕ-și mai știe scrie numele, căci bine însemnat, în școala de adi nu se începe instrucția de la scrierea numelui.

Cei trei feciori sĕ știi că-s dintrĕ atari școlari ai mei.

Dar' de ce n'ai fi putut reflectá și la unii dintrĕ acei mulți școlari de ai mei, cari cercetând școala cât de puțin cam regulat, după câte 4 ani de școală fiind destul de buni cărturari unii au îmbrățișat măiestriile, alții continuând școala au fost primiți la școalele de stat din Oravița, Caransebeș, Orșova și Bozovici pe a III-a și a IV-a clasă, dovedindu-se a fi unii dintrĕ cei mai buni studenți?

La esamenul dlui coleg Aurel Gramma n'am luat parte, prin urmare nici nu pot ști în cât poate fi dreaptă asemĕnarea esamenului meu cu al domniei sale, una însĕ știu, și asta mĕ măngăie, că cu esamenul meu întreg publicul asistent a fost pe deplin mulțumit, ear' asupra comitetului școlar a produs acel efect mare, că în ședința sa din 10 Iuliu a. c. cu unanimitate mi-a votat mulțămită protocolară, pentru a cărei adeverire aclud aici sub ·/. protocolul în original.

Afirmi, că „Respectabilul“ (?) ți-a spus, că „toată vara școlarii aduceau dascălului frunze pentru bubiți“. Cugeți că onoratul public cetitoriu nu știe, că nutrirea bubiților durează cel mult 6 sĕptĕmâni, dar' frunză multă se recere abia 12—14 dile. Poftim! O vară „toată“ de 14 dile. Aceea ear' trebue sĕ știi, că adusul frunzei cade în timpul repețirilor, când deja s'a percurs, tot pensul de instruire. Te omoară invidia, că eu ca învĕțătoriu miser, tată a patru fii, dintrĕ cari doi îi susțin la școale străine, pe lângă modestul meu salariu de 300 fl. cu ajutoriul școlarilor mei, cari onoare lor și părinților lor, cu drag mĕ ascultă, pot sĕ mai căștig pe lângă mare chin încă vre-o 70—80 fl.

Dar' ce zor ai avut DTa, care cum se vede ești Bozovicean, și care așa se vede n'ai intrat în biserica Băniei de ani, sĕ te amesteci în cele bisericești, căci în articolul la care reflectezi nu-i amintit nimic de cele bisericești? Dacă ești așa de bine informat și în cestiunea asta, spune, nu merg eu, când e școală, cu școlarii în rênd frumos la vecernie și în Dumineci și serbători la liturgie, unde școlarii sub conducerea mea cântă rĕspunsurile la ectenii și une-ori cântă în cor „Herovicul“ și „Irmosul“; ear' la sĕrbătorile Crăciunului și a Paștilor câte 2 școlari și 1 școlăriță spun apostolul? Vedi! Toate astea nu le fac, că ași fi datoriu a le face, căci nu sunt învĕțătoriu-cantor, dar' nici învĕțătoriu confesional, ca sĕ fiu deobligat a merge la biserica gr. ort. ci 's învĕțătoriu comunal, și dacă le fac astea toate, le fac nu cum reflectezi DTa „pentru-că de biserica gr. or. rom. nici nu voiește sĕ știe“, ci chiar pentru-că sunt un fiu adevĕrat al bisericei gr. or. și tot pentru aceea plătesc regulat și fiorinul obicinuit în leafa dlor preoți și propun și religiunea. Așadar' în afacerea asta puteai sĕ taci.

Cum cutezi a afirmá, că eu n'am nici ideiă de cântare, când în două atestate, și anume: în cel de preparandiă din *cântare și musică* am „jeles“, ear' în cel de cualificațiune „jó“. Dar' nu știi, ori n'ai audit, că mai în anii trecuți am dat cu școlarii mei un teatru-concert, la care școlarii mei așa s'au produs de minunat, și așa au cântat de frumos în cor, de notariul cercual de atunci, Lazar Petroviciu, de și amiciția noastră erá ceva încordată, cu lacrimi în ochi mi-a mulțămit și gratulat de succes. — Astea le-am făcut ne-avênd ideiă de cântare?

În fine 'ți arogi dreptul sĕ-mi dai lecții de moral cu scopul sĕ seduci opinia publică, cum ai făcut și la ven. consistoriu, a crede că cine știe ce om depravat ași fi. Îmi recomandi sĕ pun pond mai mare pe instrucțiune, ear' nu pe meritele ce mi-le căștig cam prea adese-ori în cârcimele din Bozoviciu. Aștept, ca de la un om de omenie, sĕ dovedești aceasta. Eu neg aceasta cutezantă și vătĕmătoare asertiune.

Ca dovadă despre purtarea mea aclud în original două documente.

În fine cutezi a mĕ mai timbrá și cu mișeleasca faptă, că lăudatul și laudatorul e una și aceeași persoană, respective eu, și că eu am sedus pe unii și alții sĕ subscrie articoli de conținut fals. — La învinuirile acestea las' pe autorul articolului sĕ rĕspundă însuși, căci audind și DSa de procedura „Reflectantului“ s'a arĕtat mie promițĕnd, că va rĕspunde. Sĕ vedem!

Ca de încheiere declar „Reflectantului“, că toate cele publicate de el în Nr. 173 al „Dreptății“ sunt numai minciuni grosolane, provenite de la un invidios și rĕutacios, și până nu-și va descoperi adevĕratul nume nu-i voiu mai dá nici o atențiune.

Nicolae Bârsanu,
învĕțătoriu comunal.

*

Bania, 12 Septembre n.

Domnule Redactor!

Am cetit și eu articolul Dlui „Reflectant“ apărut în Nrul 173 al foaiei „Dreptatea“ și m'am supĕrat vĕdênd, că pot fi unii dintrĕ noi tocmai așa de rĕi, că sĕ pismuiească pe altul numai pentru-că este lăudat.

Dumnialui dice, că acel articol l'ar fi scris însuși Domnul învĕțătoriu. — Aceasta nu e adevĕrat, căci articolul l'am făcut eu cu un prietin al meu și am scris în el numai curatul adevĕr, pentru aceea l'am și subscris, și în interesul adevĕrului mărturisesc, că articolul despre esamenul Dlui Nicolae Bêrsan, învĕțătoriul nostru, publicat în Nrul 149 al „Dreptății“ este al mĕu și toate ce am scris acolo sunt prea adevĕrate, căci eu ce am scris n'am luat din gura altora, fiind-că eu am fost de față la esamen și am un copil de 8 ani, și în doi ani, de când umblă la școală, a învĕțat de știe scrie și cetí, știe cântá și de două-ori a dis foarte frumos apostolul în biserică.

Vasilie Puia,
negutător, repres. comunal

* Publicăm și aceasta întimpinare prescurtată pe unele locuri, și regretăm foarte mult, că pentru o cestiune așa de neînsemnată: că oare de lăudat a fost esamenul din Bania, ori ba — se face atâta vorbă. Cu aceasta am încheiat și nu mai publicăm nimic în cestiune. Documentele, la cari se provoacă autorul întimpinărei, le avem dinainte. Din declarațiunea dlui Puia publicăm numai partea I, ca unica esențială. R e d a c ț i u n e a „D r e p t ă ț e i“.

La începutul anului școlar.

Pustinișiu, 12 Septembre n.

Multe pot fi greutățile ce le vor întimpiná învĕțătorii și în timpul de față la începutul anului școlar, cari greutăți în mare parte peste întreg anul școlar se țin de bietul învĕțătoriu ca scaiul de oaie. Aceste sunt greutățile, ce împedecă instrucțiunea și pe cari le causează cercetarea neregulată a pruncilor. Cui i-s'ar putè atribuí vină pentru

aceste greutăţi şi pe cine sĕ condamnăm? Aci sinceri fiind trebue sĕ mărturisim, că între împregiurările actuale vina se poate atribuí tuturor factorilor, cari chiămaţi fiind a lucrá la îmbunătăţirea sorţei învĕţămêntului şcolar, prea puţin se interesează.

Este dureros; ba — un pĕcat strigătoriu la ceriu, când între atâtea deobligăminte ce sunt legate de şcoala confesională română pe lângă o mare responsabilitate, unii dintrĕ factorii chiămaţi a se pune în serviciul şcoalei declină de la ei atât sarcina, cât şi responsabilitatea tot pe învĕţătoriu; ear' învĕţătoriul numai om fiind şi nu alta, va putè face atât cât puterile lui omeneşti îi permit, şi nici pe departe nu va putè supliní locul gol merit a-l supliní alţii.

Foarte corect a proces în privinţa aceasta Reverendissimul Domn Dr. Traian Puticiu, protopresbiterul Timişoarei, când în protopopiatul DSale a deobligat preoţimea cu catichisarea; căci adevĕrul vorbind, pre lângă concrederea religiunei spre propunere, li-a făcut preoţilor totodată plăcută ocasiune de a se putè ca directori locali informá în persoană de două-ori pe sĕptĕmână cu ocasiunea prelegerei din religiune şi despre pruncii absenţi, curăţenie etc., şi prin aceasta îndemnându-i tot mai mult de a se interesá (esceptiune celor ce se vor fi interesat şi în trecut) mai de aproape şi de causele absentării, necurăţeniei, etc., căci în modul acesta cercetarea neregulată face greutate şi preotului de o potrivă ca şi învĕţătorului în esecutarea predărei materialului de învĕţămênt în mĕsura prescrisă de „Planul de învĕţămênt".

Numai lăudá şi recomandá se poate o astfeliu de procedură corectă!

Multă mângăere sufletească ni-au procurat tuturor bărbaţilor de şcoală şi foile noastre, în genere prin înregistrarea în coloanele lor despre necesitatea învĕţămêntului în şcoalele noastre poporale: în special însĕ scumpa noastră foaie „Dreptatea" a dovedit în timpul din urmă foarte mult interes faţă de causa şcolară şi faţă de învĕţători.

Numai bucurá mĕ pot, când în timpul trecut abia va fi străbatut vre-o foaie românească în comuna mea la preot şi învĕţătoriu, de present se cetesc opt foi româneşti; 4 foi se cetesc numai de plugari, dintrĕ cari unele în mai multe esemplare. Tot asemenea se vor putè bucurá şi alte comune de asemenea favor. Cine poate trage la îndoială, că doară aceasta schimbare spre bine n'ar fi fructul şcoalei, respective al ostenelelor învĕţătoriului poporal? De aceea foarte bine fac foile noastre, dacă cât mai des înregistrează în colorile lor însemnătatea ce o au şcoalele poporale şi respectul ce este a se atribuí învĕţătorilor lor. Prin aceasta foile noastre dau prilegiu poporului agricultor de a înţelege tot mai mult, că în timpul de faţă fără de şcoală abia se poate închipuí sĕ poată cineva trăi ca om cinstit, şi prin aceasta îi îndeamnă a-şi trimite pruncii mai regulat la şcoală, fără de a fi dị de dị provocaţi, admoniaţi şi ameninţaţi cu pedepse băneşti. Mai departe atrage atenţiunea atât a plugarilor cât şi a altor bărbaţi cu judecată scurtă, şi-i face totodată sĕ înţeleagă, că învĕţătorii nu sunt slugi servile şi de despreţuit, ci sunt bărbaţi cu chiămare sublimă şi cu cunoştinţe corĕspundĕtoare gradului lor de cultură pretins de spiritul timpului modern.

Dacă bărbaţii nostri înzestraţi cu cunoştinţe mai largi, fie din ori şi care pătură a societăţei vor concurge cu ajutoriul lor spre a sprigini şcoala şi pe învĕţătoriu, cu mult mai curênd vom ajunge la scopul ce'l urmărim prin şcoalele noastre poporale.

Încheiu cu Dumnedeu sĕ ne ajute!

Petru Ferenţ
învĕţătoriu.

Cronică.

Timişoara, 14 Septembre n.

„Mănăstirea de Argeş". *România Musicală*, revistă musicală, teatrală-literară, ce apare sub direcţiunea dlui Const. M. *Cordoneanu* la Bucureşti, dând un mic raport despre concertul dat cu ocasiunea „Associaţiunei" la Blaşiu, dice despre compositia dlui *Murĕşanu*: „Succesul a fost *complet*. Sala înţesată de lume. Toţi au aplaudat cu entusiasm pe *vrednicul compositor*, care a făcut atâta onoare Blaşului".

Protest scandalos. „Tribunei" i-se scrie: Contra alegerii de preot din *Bichiş* la care a fost ales preotul Alexiu *Popovici* din Otlaca, s'a protestat. — Protestul contra alegerii (afirmative 3 chiar) s'a facut la *ingerenţa protopretorului* Popovici Szilvester, în interesul preotului Alexandru Popovic din Chesinţ, ginerele preotului Iosif Beşan din Giula, cel cu predicele ungureşti şi care nici cu 1000 fl. n'a putut câştigá pentru ginerele sĕu mai mult decât 25 voturi. În protestul patriotic, *scris în limba ungurească* cătră consistoriul din Arad, se dice, că alegerea preotului Alexiu Popovici nu poate fi acceptată, de oare-ce alesul nu este Ungur, „nem Magyar ajku", până când Alexandru Popovici din Chesinţ e Ungur şi are simţĕminte „patriotice" faţă de ultraistul Român Popovici Alexiu (numai tulzó Popovics Elek) din Otlaca. — Bravo, părinte Alecsandre! te pot felicitá Ungurii pentru simţĕmintele patriotice şi viţa nobilă din care te tragi! *Bichişanul.*

Avis. Toţi acei P. T. membri şi oaspeţi, cari intenţionează a luá parte la adunarea jubilară a Reuniunei învĕţătorilor din diecesa Caransebeşului şi a călĕtorí pe calea ferată preste Timişoara, sunt poftiţi a se întruní la gara din Iosefinul-Timişoarei, Sâmbătă în 9/21 Septembre a. c. la 9 oare dimineaţa, ca aşa cu trenul ce pleacă din Timişoara la 9 oare şi 35 minute, însoţind pe cei ce călĕtoresc pe linia Timişoara—Lugoşiu, sĕ putem continuá călĕtoria şi a ajunge la locul destinat, a nume la 2 oare şi 20 minute după amiadi, când va fi primirea şi incortelarea participanţilor. — Bocşa-montană la finea lui August 1895. — *Ioan Marcu,* notariul gen. al Reuniunei.

„L'Indépendance Belge" de la 10 Sept. aduce o lungă dare de seamă despre cucerirea pe care o face limba română pe la universităţile germane. Se ocupă în deosebi de activitatea dlui profesor Weigand, pe care îl laudă, arĕtând câte servicii face românismului la Lipsca. Spune în acelaşi timp cum şi de present învĕţatul german călĕtoreşte prin Bănat pentru a studiá dialectul românesc-bănăţenesc. *Batjocoreşte apoi pe unguri, cari i-au făcut profesorului german şicane, credêndu-l agitator. (Trib.)*

Himen. Dl Johanes Arthur Schmid, profesor de musică în *Berlin*, şi-a încredinţat de fiitoare soţie pe dşoara Alexandrina Cunţan din Sibiiu.

Retragerea lui Sturdza. Cetim în „Timpul" de ieri, că dl D. Sturdza se retrage din capul partidului liberal şi se retrage în vieaţa privată. Ştirea aceasta o primim cu toată reseva, cu care o dă şi „Timpul".

Oaspeţi înalţi în România. La inaugurarea marelui pod preste Dunăre (la Cernavoda), care se va face la 20 l. c., va asistá şi prinţul *Leopold* de Hohenzollern, pre cum şi contele de *Flandria*. Ambii vor luá parte şi la manevre.

„Amicul Tinerimei".

— Apel literar. —

Lipsa unei biblioteci potrivite pentru tinerimea română din şcoalele secundare, ne-a silit sĕ facem ceva folositoriu pentru această parte însemnată din corpul naţiunei noastre. Astfeliu o grupă de câţiva profesori reunindu-se, a luat otărîrea a scoate o revistă pentru tinerime, în care sĕ se publice articoli, cari sĕ întregească şi sĕ lărgească ceea-ce se predă în cursul secundar şi totodată sĕ înfiltreze în inima tineretului nostru dragostea pentru muncă, ştiinţă, iubire de neam şi moralitate. Aceste nu se pot însĕ realisá de cât dacă tinerimea nu va fi dusă pe un drum potrivit şi acesta credem că este şi cetirea cărţilor în adevĕr bune şi încă din cea mai fragedă vîrstă.

Din descrierile de vieaţă a oamenilor mari, aflăm cum toţi mărturisesc, că ceea-ce mai mult a influinţat asupra lor, ca sĕ devină în adevĕr mari, a fost cetirea cărţilor bune. Astfel poesiile lui Omer au inspirat geniul lui Alexandru cel mare, biografiile oamenilor mari, scrise de Plutarch au produs pe Rousseau. Tot Plutarch a format pe Napoleon cel mare. Descrierea călĕtoriilor lui Marco Polo a deşteptat în inima lui Cristofor Columb dorinţa de a descoperí ţeri noue: America. Numai prin cetirea autorilor buni s'a format marele cetăţean american Beniamin Franclin. Şi în general ori-ce biografie am ceti, acelaşi fenomen îl aflăm şi fie-care din noi ştie din esperienţa proprie, că ce influinţă nespus de mare are cetirea cărţilor bune, a bucăţilor alese, asupra spiritului nostru.

Tinerimea noastră însĕ nu se află în posibilitatea a avè în totdeauna cărţi bune; de cele mai multeori n'are de loc, astfel, că cu toată pasiunea de cetire, ce esistă în sufletul ei, n'are la îndemână cărţi potrivite pentru dînsa; ea îşi trece tinereţa fără plăcerile ce-i procură cărţile bune şi fără a-şi formá nişte ideale, pe cari sĕ le urmeze în vieaţă. Resumatele cele scurte ale cursurilor, de multe-ori lipsite de atracţiune, întunecate şi neînţelegibile, îi lasă reci şi au chiar efectul contrar.

Institutele noastre de cultură, şcoalele însele nu posed biblioteci, şi în casul când esistă undeva, rar li-se dă şcolarilor sĕ cetească. Şi ceea-ce ei ar putè aflá în astfel de biblioteci ar fi mai mult scrieri istorice şi literare, pe când din ştiinţele naturale, matematică, geografiă ş. a. nu avem absolut nimic. Astfel tinerimea noastră devine unilaterală — un defect primejdios la un popor mic ca al nostru, — dragostea pentru natură şi veselie, ce iubitoriul naturii le-ar găsí în tainele câmpiilor, pădurilor şi munţilor, lipseşte majorităţii clasei noastre inteligente.

Astfel pătrunşi, de datoria ce profesorii au înaite de toate pentru ridicarea culturală cât mai puternică şi mai intensivă, am luat otărîrea sĕ scoatem o revistă: **„Amicul tinerimii".**

Revista va cuprinde articoli din toate ştiinţele şi objectele de învĕţămênt secundar, scrise într'o limbă românească priceputá de toţi, şi cari vor completá şi lărgí resumatele primite în clase. Articolii vor fi redactaţi pedagogiceşte şi publicaţi într'o ordine sistematică, ca sĕ formeze după un timp oare-care, un întreg bine închiegat. Astfel după câţiva ani am putè avè apoi o seriă de scrieri publicate şi în ediţii separate, cari vor putè formá biblioteca tinerimei, a şcoalelor, şi nu numai din istoriă şi literatură, ci şi din ştiinţele naturale, geografiă, ş. a.

Revista va fi ilustrată cu ilustraţiile cele mai frumoase şi mai curate, din timp în timp se vor dá şi ilustraţii colorate, toate bine esecutate şi dacă esistenţa ei va fi pe deplin asigurată, se vor dá ilustraţii colorate chiar în fie-care numĕr.

Revista va apărè la început de două-ori pe lună, la 10 şi la 25 a lunei, câte o coală sau o coală şi jumĕtate, costând pe un an numai 9 coroane, pe ½ an 4½ coroane, pe 3 luni 2½ coroane. Dacă însĕ esistenţa ei va fi pe deplin asigurată prin abonamente suficiente şi plătite înainte, va putè eşi şi de 3-ori sau chiar în fie-care sĕptĕmână.

Lucrul principal însĕ este, ca această revistă, unică în feliul ei, şi de cea mai mare importanţă pentru cultivarea generaţiunilor tinere, sĕ poată apărè şi esistá, este, ca toţi dnii părinţi, colegii nostri profesori, tinerimea şi cei sinceri iubitori ai ridicării neamului românesc, sĕ binevoiească a ne ajutá şi a se înscrie printrĕ abonaţi şi spriginitori.

Revista noastră va fi totodată astfeliu întocmită, ca sĕ serviască şi tuturor celor-ce au trecut o parte sau tot cursul şcoalelor secundare, astfeliu, ca sĕ-şi completeze cunoştinţele şi sĕ afle lucruri noue, de cari n'au avut ocasiune sau n'au putut sĕ aibă în şcoalele prin cari au trecut. Fiind pentru generaţiunile tinere această revistă indispensabilă, am dorí deci spre mai repedea ridicare culturală sĕ fie abonată în fie-care comună cel puţin de învĕţătoriu sau preot, şi fie-care se va convinge, că în schimbul neînsemnatului abonament de 9 coroane anual va avè o lectură şi învĕţături, pe cari puţini le pot avè trecênd prin şcoalele secundare, sau fiind în vieaţa publică, chiar din causa absolutei lipse de cărţi româneşti de ştiinţă etc. . . ., ci numai dacă va avè fericirea sĕ-şi poată procurá însuşi sau sĕ poată împrumutá din vr'o bibliotecă scrierile autorilor francezi, germani etc., ceea-ce la noi asemenea este imposibil, afară poate de vr'o câteva oraşe mari.

Intrând mai afund în programa revistei noastre, amintim, că vom publicá articoli de morală practică, autorii clasici vor fi esplicaţi şi adnotaţi, unii se vor traduce; asemenea şi clasicii moderni străini, istoria, îşi vor avè locul corĕspundĕtoriu, pre cum şi bibliografiile, descrierile geografice, de oraşe, ţeri, popoare etc. . . . însoţite de ilustraţiuni. Matematica va fi popular scrisă, pentru-ca ori-cine sĕ o poată pe deplin pricepe şi astfeliu sĕ îndepărtăm prejudiţiul ce esistă, că matematica este cea mai grea ştiinţă.

Cu deosebire vom pune mult pond pe respândirea ştiinţelor naturale, alăturând la articolii respectivi cât mai multe ilustraţiuni în negru sau colorate, şi de la sprijinul puternic al publicului va atârná sĕ le dăm în fie-care an câte o carte sau mai multe ilustrate ca supliment, care va valorá îndoit şi întreit cât preţul abonamentului revistei noastre.

Astfel descrierea animalelor, obiceiurile şi vieaţa lor sufletească, descrierea plantelor, a mineralelor, cestiuni de geologiă, etnografiă; astronomia, fisica şi chemia, filosofia, istoria civilisaţiunei omenesti, literatura, biografiile oamenilor mari şi ale martirilor, ştienţii, descrieri da călĕtorii, istoria invenţiunilor, chiar musica şi desemnul vor fi tractate în mod potrivit.

Şi ca sĕ se convingă ori-cine, că în adevĕr revista noastră va aduce cele mai mari foloase tinerimei noastre, rugăm pe toţi românii de inimă în interesul lor bine înţeles, sĕ se aboneze cel puţin pentru întâia jumĕtate a anului. Cum noi, în întreprinderea noastră, nu urmărim foloase materiale, ci pur şi simplu ridicarea culturală cât mai intensivă şi mai puternică a tinerimei noastre, aşa de negligiată, rugăm cu insistenţă pe toţi sĕ binevoiască a ne dá tot sprijinul, fie material, fie prin consilii şi colaborare.

Nrul 1 va apărè la 10 Septembre a. c.

Abonamentele se fac chiar de acum la adresa: Redacţia „Amicului tinerimei" în Tĕrgu-Jiu (România).

Numĕrul întâiu de probă se va trimite la cerere gratis.

Scrisorile şi mandatele se adresează la Redacţia Amicului tinerimei în Tĕrgu-Jiu.

I. Moisil, prof.

Invitare la abonament.

Cu *1 Septembre st. v.* se începe nou abonament lunar, la care invităm publicul românesc.

Prețul de abonament la diariul »*Dreptatea*« **s'a redus de la 12 la 10 fl. pe an.**

Manținênd ținuta noastră cea vechiă, calmă, solidă și objectivă întru toate, susținênd toate legăturile noastre ca și până acum vom dá în mâna cetitorilor nu numai diariul celor mai proaspete informațiuni, ci și cel mai eftin, cel mai ușor de abonat.

Cât despre timpul apariției, »Dreptatea« apare în fie-care di de lucru la amiadi.

Prețurile de abonament:

Pentru monarchiă:

Abonamentul anual costă . . . . fl. 10·—
" semestral . . . . . " 5·—
" treilunar . . . . . . " 2·50
" lunar . . . . " 0·85

Pentru România și străinătate:

Abonamentul anual costă . . . Frci 37·—
" semestral . . . . " 18·50

Abonații vechi sunt rugați a se provocá la numĕrul sub care au primit până acum foaia, ori sĕ lipească adresa pe cuponul mandatului.

Abonenții noi sunt rugați a scrie adresa corect și legibil.

Abonamentele se fac mai cu înlesnire prin m a n d a t e p o s t a l e. Domnii abonați sunt rugați a însemná pe cuponul mandatului timpul pentru care trimit abonamentul.

Amintim și la acest loc, că diariul nostru se va trimite numai acelor abonați, cari au s o l v i t î n a i n t e abonamentul și numai pe acel timp pe care au solvit.

Abonamentele se trimit la adresa administrațiunei diariului „Dreptatea" în T i m i ș o a r a, (Temesvár, Zápolyagasse,) Nr. 41.

Redacțiunea și Administrațiunea diariului
„Dreptatea".

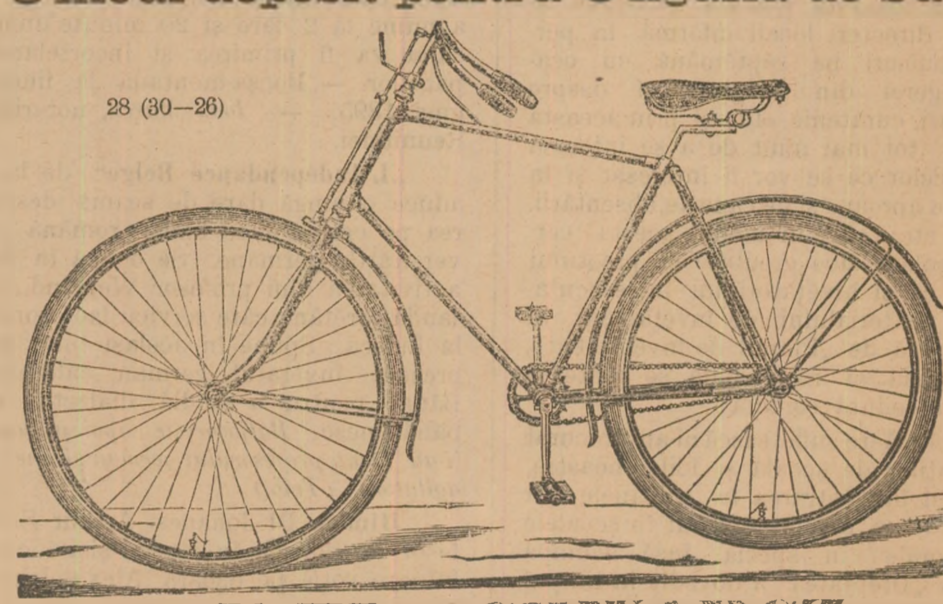
Bursa de Budapesta din 10 Septembre 1895.

Datoriă de stat:

Renta de aur ung. 100, 500, 1000 (sc. do d.)	5%	123 50
" " " " 10.000 . . . . "	4%	—.—
" " coroane ung. . . . . . "	4%	99.50
Obl. căilor fer. orient. 1876 . . . "	5%	123.75
" " " de stat, 1889, aur. "	4½	129.—
" " " " " " arg. "	4½	101.75
Obl. cu premii ung., din 1870, 100 fl. buc. . .		140.50
" " " " " " 50 " " . . .		140.—
Obl. de desdaun. regal., am., ung. (sc. de d.)	4½%	100.75
" " " " croate . . "	4½%	102.50
Bonuri rur. ung. . . . . "	4%	96.25
" " croate . . . . "	4%	97.—
Obl. regul. Tisei (Seghedin)	4%	143.75
" hipot. croate, 100	5%	—.—
Asemnatele cas. de stat. 6 luni 100		—.—
Datoria de stat. com., hârtiă, Mai-Oct. . .	4²/₁₀	98.75
" " " " " Febr.-Aug.	4²/₁₀%	98.75
" " " " arg. Jan.-Jul. . .	4²/₁₀%	98.50
" " " " " Apr.-Nov. . .	4²/₁₀%	98.50
Renta de aur austr. (sc. de d)	4%	122.50
" în coroane		98.50
Datoria de stat austr. 1854. 250 fl. . . .	4%	149.—
" " " " 1860. 500 "	5%	147.50
" " " " 1860. 100 "	5%	158.25
" " " " 1864. 100 "		193.—
" " " " 1864. 50 "		198.—
Obl. oraș. Budapesta 1890	4½%	100.15

☞ Unicul deposit pentru Ungaria de sud ☜

28 (30—26)

Temesvár. **DANIEL SCHWARCZ,** Temesvár.

Dürkopp's Diana Pneumatic . . . . fl. 150.—
" militar- " . . . . fl. 180.—
Meteor stiriac " . . . . fl. 150.—
Cyclon Cycle " . . . . fl. 180.—
Fabricat vienes . . fl. 100.— până la fl. 120.—

☞ 3 ani garanție. ☜

Se acoardă ușurări în plătire.

Reparaturi și instruirea sunt gratuite.

„TIMIȘIANA"

institut de credit și economíi ca societate pe acțíi

în TIMIȘOARA,

primește depuneri spre fructificare,

după cari

☞ solvește 5% interese ☜

fără privire la terminul de abdicere.

Darea de venit după interese o solvește institutul separat.

Banii spre depunere se pot trimite și prin poștă, și libelul de depunere se trimite deponentului iară prin poștă.

DIRECȚIUNEA.

56 (X—10)

S'a tipărit în tipografia Heinrich Uhrmann în Timișoara.